

Runer frå utgravingane i Trondheim bygrunn 1971–94

Med eit tillegg av nyfunne innskrifter elles frå byen (N774–N894)
Av Jan Ragnar Hagland

(Manus til "Norges Innskrifter med de yngre Runer" (NlyR) bind 7)

SØNDRE GATE 10

[774] N-9320. (Tidlegare omtala: Hagland 1988b: 23, med lesing av b-innskrifta som **ifara**.)

Innskrifta står på ein kam av reinsdyrhorn. Funnet vart gjort i 1971 i feltet B-177. Arkeologisk datering av funnlaget ligg ikkje føre. Kammen er bevart i to brot, eitt endestykke av tinderekkja saman med storparten av den eine skjena, til saman 143 mm lange. Den bevarte delen av kammen har elles 36 mm som største breiddemål og er 10 mm på det tjukkaste. Runene står i to grupper med langt mellomrom på same breisida av skinna, slik at det er naturleg å dela innskrifta inn i ein a-del (36 mm lang) og ein b-del (10 mm lang) Runene er jamt over 6 mm høge. Innskrifta tek til i god avstand frå brotkant og står opp-ned i høve til tinderekkja på kammen. På endestykket av tinderekkja er det rissa inn ein bumerkeliknande figur. Lesemåten av a-delen er sikker nok. R. 2, 11 og 14 har alle enkeltsidig kvist, medan r. 12 har langkvists runeform i full høgd og er oppfatta som **s** her. Bogane på r. 4 tangerer ikkje heilt staven oppe og nede. R. 5 er open med nokså vinkla boge. Også r. 9 har open boge. I del b er r. 3 uviss. Det går eit lite snitt frå staven og *opp* til venstre, slik at teiknet mest sannsynleg skal oppfattast som **a** (jf. Sanness Johnsen 1968: 30). R. 4 på den delen har open boge og r. 5 kvist som når heilt ned til grunnlina. Denne kvisten står elles nokså langt nede på staven.

Ʒ Ʒ Ʒ B R : Ʒ N Þ R N Ʒ Ʒ Ʒ Ʒ

a) **k a m b r : k u þ r u a s i a**

Ʒ Ʒ Ʒ (?) R Ʒ

b) **i f i (?) r a**

a) *Kambr góðr vási á*. "God kam mot møda" b) *Ívarr á*: "Ivar eig".

Ei tolking av første delen av del a kan her språkleg sett gi grei nok meining. R. 1-5 er skilde frå det følgjande med orddelingsteikn og gir att ordet på den gjenstanden innskrifta står på, *kambr*, i nominativ. R. 6-9 gir adj. *góðr* i same form. Tolkinga av sekvensen **uasia** synest derimot språkleg sett mindre eintydig enn første delen av innskrifta. Om vi les r. 12 både som siste rune i ordet **uas** og første rune i ordet **sia**, vil denne delen av innskrifta kunna lesast som ei grammatisk grei setning *kambr góðr vas sjá*, 'god kam var denne'.

Preteritumsforma *vas* (for yngre *var*) vil gå godt saman med bruk av **u** for vokalen /ó/ i

góðr og utgjera to arkaiske drag ved innskrifta (sjå nedanfor). Men bruk av fortid verkar likevel påfallande her og vil vel måtta ha som føresetnad at innskrifta er gjort etterat kammen var utbrukt og kassert. Reint pragmatisk verkar såleis ei slik tolking tvilsam. Ei anna og kanskje betre løysing kan difor vera å sjå r. 10-13, **uasi**, som dat. sg. av subst. *vás* n, 'vås, slit, møde' eller som Fritzner uttrykkjer det: "at man lider ondt, paaføres Lidelse og bliver haardt medtagen deraf". Som det går fram av Fritzner, er substantivet *vás* n berre belagt som eit abstrakt ord. I samanhengen her gir det likevel god meining å gi det eit tilsikta metaforisk. 'Strevet' eller 'møda' det er vist til, vil eintydig kunna ha vore oppfatta som det motstridige håret, det flokute håret kamman var meint å ta seg av. Om vi elles jamfører med verbet *vasask* ("sich entwickeln") kan vi heller ikkje sjå heilt bort frå eit mogleg *vas* n (med kort vokal) og parallell i seinare islandsk (jf. Jóhannesson 1956: 167) I nordiske språk elles har det overlevd som 'vase' m ('flope', 'vase', 'samanfiltra tråd, hår etc.' Det vil i så fall gi høve til ei meir konkret tolking av den aktuelle delen av innskrifta. Problemet med ei slik løysing er likevel at vi må postulera eit hapax legomenon der vi har eit fullt mogleg alternativ. Konstruksjonen må ved desse tolkingane sjåast som eit preposisjonsuttrykk med prep. *á* etter styringsordet. Såkalla diskontinuerleg bruk av preposisjon (jf. Faarlund 1990: 97ff), er ikkje uvanleg i norrønt og gir god meining her. Heile uttrykket i del a vil då måtta sjåast som ei setning med utelate kopula (pres. konj. eller ind. av *vera*), ein språkleg konstruksjon det finst godt om parallellar til i norrønt (jf. Nygaard 1905 §32). Om den tolkinga er rett, vil vi ha å gjera med eit kanskje litt uhøgtideleg nesten metrisk uttrykk som seier at 'kammen [er] god på vasen eller floken' evt. '[måtte] kammen [vera] god til vasen, floken'.

Vási m er også belagt som personbinamn, men berre i seine 1300-tals belegg frå Island (jf. Lind 1920-21: 398). Sekvensen **uasía** ville såleis også kunna skjønast som *Vási á* - 'Våse eig', der innhaldet i dette tilnamnet kunne danna eit ordspel og sikta til ugreitt hår, slik som òg den første tolkinga gjer. Dei seine belegg vi har med dette tilnamnet gjer likevel ei slik tolking meir uviss enn den første, ettersom det er drag ved innskrifta som altså tyder på ein viss alder. Det er såleis nytta **u** med lydverdi /ó/ i innskrifta (**kuþr**), og det er eit drag som peikar attover i tid - i seg sjølv tyder det på at innskrifta kan vera så gammal som frå første del av 1000-talet (jf. NIyR VI: 25). Innskrifta her kan samanliknast med ei innskrift på ein kam funnen i Lincoln i England, der kvaliteten på reiskapen likeins er framheva. På kammen frå Lincoln er det likevel gjort på ein litt annan måte i og med at den gode kvaliteten på reiskapen der er knytt til kam-makaren og ikkje til funksjonen, som tilfellet synest å vera her: **kamb: kupan: kiari: þorfastr**, *kamb góðan gerði Þorfastr* ('Torfast gjorde den gode kammen' DR 418). DR daterer innskrifta til perioden "før middelalder".

Når det gjeld tolking eller forståing av del b, er lese måten av r. 3 avgjerande. Med det atterhald som lyt gjelda på det punktet, kan sekvensen greitt skjønast som ei eigarinnskrift med heilt vanleg formel- *Ívarr á*, 'Ivar eig'. Den delen av innskrifta kan godt vera kommen til uavhengig av del a.